

doi: 10.5281/zenodo.14554669

E-Belediyecilik ve Yerel Demokrasi Üzerine Bir Değerlendirme ¹

An Evaluation on E-Municipality and Local Democracy

Sertaç KIRAÇ * Handan BOYALI **

Makale Geliş Tarihi / Received :21.09.2024
Makale Kabul Tarihi / Accepted :28.11.2024

ÖZET

İçinde bulunduğumuz dönemde ciddi değişim ve dönüşümlerin yaşandığı önemli bir gerçektir. Enformasyon teknolojilerinin gelişimi birçok farklı alana temas etmekte ve bunları etkilemektedir. E-leşen devlet sistemleri ile erişilmek istenen temel hedef internet ortamı üzerinden hızlı, interaktif ve güvenilir bir kamu hizmetinin sunulmasını gerçekleştirmektir. E-belediyecilik uygulamaları, e-devlet hizmet sisteminin yerel düzeye indirgenmesini ifade etmektedir. E-belediyecilik uygulamaları ile yerel düzeyde sunulacak olan hizmetlerin en etkin şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada e-belediyecilik kavramı ve yerel hizmetlerin sunumundan sorumlu olan yerel yönetimler açısından yerel demokrasi olgusu ele alınmıştır. Demokrasinin mevcudiyeti açısından katılımcı bir demokratik perspektif vazgeçilemez bir durumdur. E-belediyecilik uygulamalarını bünyesinde barındıran ve yerel demokrasinin gereklerini başarıyla hayata geçiren yerel idarelerde geniş tabanlı bir sivil katılımın sağlanacağı ve daha demokratik bir sistemin oluşabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca ülkemizde bu alanda daha efektif güçlendirme çalışmalarının yapılması ve gerekli yasal alt yapının hazırlanması inkar edilemez bir gerçektir.

Anahtar Kavramlar: *Demokrasi, Yerel Demokrasi, E-belediye.*

ABSTRACT

It is an important fact that serious changes and transformations are taking place in the current period. The development of information technologies touches and affects many different fields. The main goal of e-government systems is to provide fast, interactive and reliable public services through the internet environment. E-municipality applications refer to the reduction of the e-government service system to the local level. With e-municipality applications, it is aimed to realize the services to be provided at the local level in the most effective way. In this study, the concept of e-municipalism and the phenomenon of local democracy in terms of local governments responsible for the provision of local services are discussed. A participatory democratic perspective is indispensable for the existence of democracy. It has been concluded that a broad-based civil participation will be ensured and a more democratic system can be formed in local administrations that incorporate e-municipal applications and successfully implement the requirements of local democracy. In addition, it is an undeniable fact that more effective empowerment studies should be carried out in this field in our country and the necessary legal infrastructure should be prepared.

Keywords: *Democracy, Local Democracy, E-municipality.*

¹ Bu makale, 16-18 Mayıs 2024 tarihleri arasında Tunceli'de düzenlenen 24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR 24) "E-Belediyecilik Anlayışının Yerel Demokrasi Bağlamında Değerlendirilmesi" isimli başlıkla sunulan ve özeti KAYFOR24 bildiri özet kitabında yer alan bildirinin tam metin halidir.

* Öğr. Gör. Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye MYO, sertackirac@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2174-977X

** Doç. Dr. Munzur Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, handanboyali@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4662-5124

GİRİŞ

Yönetim kavramının hemen hemen insanlık tarihi kadar eski olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Sosyolojik bir varlık olarak insan, kolektif yaşamla var olmuştur. Kolektif yaşamın en önemli çıktısı ise, iyi teşkilatlanmış bir toplumsal organizasyondur. Organize olmuş bir toplumun dümeni ise yönetim olgusudur. En alttan en üstteki tabakaya kadar toplumsal organizasyonlar yönetim denilen olgu ile varlığını muhafaza etmiş ve var olabilmişlerdir. Yönetim olgusunun esasen doğal ve en kapsamlı çıktısı ise devlet kavramına karşılık gelmektedir. O halde devlet denilen aygıt, toplumda var olan tüm bireylerin yönetimi anlamına gelecektir. Literatürde sıklıkla karşımıza çıkan kamu kavramı da bunu anlatmaktadır. “Hep, herkes, bütün” gibi anlamlara gelen kamu kavramının yönetimi ise kamu yönetimi bir diğer adıyla devlet olacaktır.

Devlet yani kamu yönetiminin varlık sebebinin kamu olduğu düşünüldüğünde, kamu yönetimlerinin temel varlığı toplumun yönetimini üstlenmek ve toplumun temel kolektif ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamaktır. Tarih boyunca da bakıldığında hemen hemen tüm devlet sistemlerinin varlık sebepleri bu olmuştur. Kamu hizmeti kavramının günümüzde genel kabul gören iki temel ayağının olduğu söylenebilir. Bunlar; merkezi kamu hizmetleri ve yerel kamu hizmetleridir. Merkezi idarelerin yanında o ülke sınırları içinde yerel hizmetlerin karşılanması amacıyla çok eskiden beri var olagelmış olan yerel yönetim birimleri de belirli bir yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan kamu idareleridir.

Özellikle 1980’li yıllardan sonra sermayenin kentsel mekanlara doğru akması, serbest piyasa ekonomi anlayışı ile kırsal nüfusun kentlere doğru yönelmesiyle birlikte (Çelik Gönültaş ve Gönültaş, 2021: 250) yerel yönetimler olgusu da değer kazanmaya başlamıştır. Kentleşme ile çok yakından ilgili olan bu idareler aynı zamanda demokrasi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Demokrasi ve insan hakları gibi kavramların öneminin artması da yerel yönetimler olgusunu güçlendirmiştir. Özellikle 1980’li yıllardan sonra yönetim kavramı üzerinde; şeffaflık, katılım ve hesap verilebilirlik gibi yeni anlayışların gelişmesiyle ve yine küreselleşme denilen dalganın dünya çapında güçlenmesiyle birlikte yönetim anlayışında da ciddi bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmaya başlamıştır. 20. yüzyıl ile enformasyon teknolojilerinde gerçekleşen gelişmeler, internet ve teknolojinin yükselmesi şüphesiz yönetim olgusunda da yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Kamu yönetimi alanı bu süreçten birçok yönden etkilenmiş olsa da en kapsamlı olanının e-devlet denilen süreç olduğu görülmektedir.

Klasik kamu yönetimi anlayışında var olan katı, merkeziyetçi ve aşırı bürokratik yapılanmaya göre e-devlet yaklaşımı, devlet sisteminin ve hizmetlerinin dijital ortama aktararak vatandaşların daha hızlı ve etkin bir kamu hizmeti alımını sağlamaktır. Dünya nüfusunun yükseldiği ve kent hayatlarının yoğunluğu göz önüne alındığında, zaman artık insanlık için oldukça değerli hale gelmiştir. Bireylerin minimum zaman aralığında maksimum işlem gerçekleştirme refleksi ile yaşadığı bu çağda dijital devlet yani e-devlet olgusu, kamu idareleri açısından yoğun bürokrasi ve iş yükünün azalmasını, vatandaşlar açısından ise kesintisiz, anlık ve etkin bir hizmet alımının önünü açmıştır. E-devlet sisteminin yerel idarelere yansımaları ise e-belediyecilik olgusudur. Burada da yerel kamu hizmetleri dijital platformlar aracılığı ile sunulmaktadır.

Türkiye açısından bakılacak olursa, e-devlet ve e-belediyecilik alanlarında önemli yasal girişimlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Yasal gelişmelerin yanı sıra Yerel Yönetimler Bilgi

Tabanı Projesi (YERELBİLGİ PROJESİ) 2001’de yürürlüğe girmiştir. Bu uygulamanın içinde, Belediyeler, İl Özel İdareleri, şirket ve iştirakler ve köyler ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

E-belediye bilgi sistemi projesi, 2014 yılında Kalkınma Bakanlığına sunulmasıyla, bakanlık tarafından 2017 yılında özellikle küçük ölçekli belediyelerin kullanımı açısından onaylanmıştır. Daha sonra 2018’de yürürlüğe giren kanun ile belediyelerin sisteme dahil olması zorunlu hale getirilmiştir.

E-leşen dijital kamu hizmetlerinden olan e-belediye uygulamalarının yerel demokrasi açısından da oldukça büyük katkıları olduğu bilinmektedir. Bunlar arasında; şeffaflık, katılım, hesap verilebilirlik ve vatandaş odaklılık gibi nitelikler sayılabilmektedir. E-demokrasi olarak da tanımlanabilen bu olgu sadece oylama endeksli bir süreç olmayıp bundan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Burada önemle belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, e-katılım olgusudur. Katılımcılık ilkesinden hareketle daha fazla bireye ulaşabilmek ve uzlaşma temelinde bir yönetim sistemi oluşturabilmektir.

Bu sürecin bir doğal uzantısı veya çıktısı olarak kabul edilen yönetişim kavramı da yine önem arz eden bir başka boyuttur. Hedefi çoğulculuk temelinde ortak karar alma mekanizmasını sağlayabilmek olan yönetişim kavramı, sağlıklı bir kamusal sistem hayal etmektedir. Entegrasyon temelli bu kavramda toplumsal katılım öncelikle hedeftir. E-yönetişim çalışmalarının da bu sisteme bir katma değer sunacağına inanılmaktadır. E-leşen yani dijitalleşen bu kamusal sistemler aracılığı ile temel hedef daha demokratik ve katılım odaklı bir yönetim sistemini geliştirebilmektir.

Bu çalışmada e-belediyecilik ve yerel demokrasi kavramlarının modern kamu yönetimi alanındaki öneminin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu bakımdan e-belediyecilik ve yerel politikaların uygulama alanlarından biri olarak sayılan yerel demokrasi konusu ele alınmıştır. E-belediyecilik uygulamalarına sahip olan ve yerel demokrasinin gereklerini başarıyla hayata geçiren yerel yönetimlerde geniş bir sivil katılımın sağlanacağı bununla birlikte daha demokratik yapının oluşturulacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca ülkemizde mevcut durumu geliştirme adına daha fazla yapısal reformlara ihtiyaç duyulduğu inkar edilemez bir olgudur.

1. KAMU HİZMETİ KAVRAMI

İdare hukuku alanının en başat kavramlarından birisi olan kamu hizmeti kavramı hakkında literatürde oldukça fazla tanım bulunmaktadır. Kavram üzerinde net bir fikir birliği olmasa da önemli tanımlamalar mevcuttur.

Kamu hizmeti kavramı Fransızların “Service Public” tabirinden dilimize önce “Hidematı Umumiye” şeklinde alınmıştır. Böylece kamu hizmeti kavramının, “amme hizmeti”, “umumi hizmet”, “kamusal hizmet” gibi manalarda kullanılması çok da yanlış olmayacaktır (Derbil, 1950: 28).

Sıddık Sami Onar kamu hizmeti kavramını, devletin temel amacının toplumun faydasına hizmetlerde bulunmak ve toplum için gereken hizmetlerin yürütülmesinin sağlanması olarak tanımlamıştır. Yani bir bütün olarak devletin toplumun ortak faydasına yönelik yürüttüğü hizmetler yapısı gereği kamu hizmeti olarak kabul edilmektedir (Onar, 1966: 13). Devletin kamu hizmetlerini yaratmak ve sürdürmekle görevli olduğunu ileri süren Marc ise, ortak ihtiyaçların karşılanması

hedefiyle bir kamu hukuku tüzel kişisi tarafından veya onun gözetiminde gerçekleşen görevler olarak tanımlamıştır. Bir hizmetin kamu hizmeti sayılıp sayılamayacağına karar veren tek yargıcın ise yasa koyucu olduğunu ileri sürmüştür (Marc, 2009: 64-67).

Tarihin akışı içerisinde devlet anlayışındaki değişimler kamu hizmeti kavramını da yakından etkilemiştir. Tarihteki yaşanan ekonomik ve siyasal krizlere ilaveten teknolojik gelişmelerle birlikte devlet algısında da önemli dönüşümler olmuştur. Özellikle yakın dönemde 1929 ekonomik buhranı ve sonucu olarak ortaya çıkan refah devleti anlayışı, kamuda harcamalar bakımından ciddi bir sorunu beraberinde getirmiştir. Akabinde II. Dünya savaşının yaşanması yeni bir iktisadi arayış ortaya koymuştur. Daha sonra 20. yüzyıla yaklaşılmaya başlanmasıyla birlikte geleneksel kamu yönetimi anlayışının yerine daha modern bir anlayış ortaya çıkmıştır. Kamu yönetimi yani devlet sisteminde o güne dek var olan katı, hiyerarşi endeksli ve aşırı bürokratik kamu hizmeti sunumu anlayışından katılımcı, esnek ve daha pratik bir kamu hizmeti sunumunu kendisine hedef edinmiş olan Yeni Kamu Yönetimi anlayışına geçiş süreci başlamıştır (Altın, 2013: 108-109).

YKY anlayışına geçilmesiyle birlikte, kamu hizmetinin süreçlerinde özel sektör de ortak olmuş ve kamu hizmetlerinin sunumunda devletin rolü küçültülmeye başlamıştır. Böylece katılımcılık ve hesap verebilirliğin ön planda olduğu yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır (Önen ve Kahraman, 2022: 430).

Kamu hizmetleri sunum şekline göre temelde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; milli ve mahalli hizmetlerdir. Milli kamu hizmetleri, ülke genelinde, merkezi yönetim tarafından sunulan hizmetler iken mahalli hizmetler ise yerel idarelerin kendi sınırları içerisinde yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere yürüttükleri kamu hizmetleridir (Göçoğlu, 2020: 617).

2. YEREL YÖNETİMLER OLGUSU VE YEREL KAMU HİZMETLERİ

Küresel bir tanım ile yerel yönetimler, belirli bir coğrafi yörede yaşayan yerel halkın bir arada yaşamaları nedeniyle ortak ihtiyaçlarının giderilmesi açısından kurulan; özel gelirlere sahip, yürütme ve yönetme organları seçimle iş başına gelen idarelerdir (Coşkun, 1999: 99).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 127. maddesinde “İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy” olmak üzere üç temel birimden oluştuğunu ve bu birimlerin karar organlarının kanunda belirtilen seçmenlerce oluşturulduğunu ifade etmiştir (Resmi Gazete, 1982). Bu anlamda yerel yönetimler, daha çok yerel nitelikteki hizmetlerin gerçekleştirilmesinde kullanılan bir örgütlenme biçimi olarak kabul edilmektedir. Mevcut her bir yerel yönetim birimi de gerek oluşturulma gerekse sona erdirilme süreçlerini birtakım yasal düzenlemelerle meşru hale getirmiştir (Mecek ve Atmaca, 2020: 2074).

Yerel yönetimler kamu yönetimlerinin ayrılmaz birer parçalarıdır. Yerel yönetim kavramı ise sözcük olarak Fransızca’dan gelen “decentralisation” kelimesinin Türkçe karşılığına denk gelmektedir. Türkçe’de ise daha önce bu kavrama karşılık olarak adem-i merkezîyetçilik kavramına karşılık gelmekteydi. Yerel yönetimler yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak üzere, o bölge halkına kamu hizmeti sunan ve yine o yöre halkının kendi seçeceği organlar tarafından yönetilen kurumlardır. Yerel yönetimlerin temelde varlık sebepleri, halkın destek ve güvenini sağlayarak; katılımcı, demokratik, halkın istek ve arzularına hitap eden bir hizmet sunmaktır (Henden, 2005: 2-3).

Yerel yönetimler, hemen hemen bütün ülkelerde kamu idarelerinin vazgeçilmez birer parçası olmuştur. Gerek etkin ve verimli gerekse de demokratik yönetim birimleri olması dolayısıyla yerel yönetimler, kamu hizmetlerinin sunumu noktasında vazgeçilmez kurumlar haline gelmektedir. Nüfusun hızlı bir şekilde artması ve endüstrilerin hızlı gelişimi ile birlikte kentleşme olgusu büyük bir ivme kazanmıştır. Bunların yanı sıra demokratikleşme yolunda gerçekleşen gelişmeler de yerel hizmet sunumunda büyük bir artış ve çeşitlendirmeyi kaçınılmaz kılmıştır (Ökmen ve Çağatay, 2016: 87-88). Ortaya çıkan gelişmeler toplum ve örgüt yapılarını doğrudan etkileyecek dijital dönüşümü beraberinde getirmiştir (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 805).

3. E-DEVLET VE E-BELEDİYECİLİK KAVRAMI

Literatürde dijital devlet, internetleştirilmiş devlet, online devlet ve çevrimiçi devlet gibi tanımlamalara karşılık gelen elektronik devlet olgusu kuramsal olarak 1993 yılında “Ulusal performans araştırması” kapsamında Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılmış ve daha sonra “Access Amerika” isimli bir e-devlet portalı oluşturulmuştur. Bu program kapsamında “firstgov” isimli internet portalı oluşturularak hizmete açılmıştır. E-devlet anlayışının kamu hizmetlerinin sunumuna dair önemli bir potansiyel olduğunun farkına varılması ise, 1993 Gore Raporu ve İngiltere’de 1996 yılında yayınlanan “Kamu Hizmetlerinin Elektronik Sunumu İçin Yeşil Kitap” adlı çalışmalar ile olmuştur (Mecek, 2017: 1818).

E-devlet stratejisinin bazı yararları şunlardır:

- Devlet hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilme,
- Devlet faaliyetlerinin daha verimli gerçekleştirilmesi,
- Yurttaşların desteklenerek halkın devlet sistemine katılımının sağlanması,
- Devlet ile olan işlemlerin daha hızlı ve düzgün yürütülmesi.

Geleneksel devlet anlayışında; katı, hiyerarşik ve denetim odaklı bir kamu yönetimi düşüncesi hakim iken; e-devlet anlayışında ise daha dinamik bir zeminde kurumsal hedeflere ulaşmak ve yurttaşlarla ilişkileri güçlendirmek için ortak çaba düşüncesi oluşmuştur (Yıldırım, 2014: 19-21).

E-belediyecilik, sorumlu olduğu kent hakkında güncel teknolojik yöntemlerle kent ve toplum yararına çeşitli bilgilerin üretilmesi ve hizmetlerin sunulmasını sağlamaktadır. E-belediyecilik uygulamalarının en önemli çıktıklarına bakılacak olursa;

- Vatandaşların karar alma süreçlerine katılımı,
- Güvenlik, sağlık ve eğitim gibi konularda bilgi ve hizmet alımlarının etkin bir şekilde sunumu,
- Kişisel başvuru hakkına sahip olma,
- 7/24 esasına dayalı bir kamu hizmeti sunumu sağlama,
- Bürokrasiyi azaltarak kamu hizmeti sunumunda etkin olma,
- Belediye-vatandaş ilişkilerini güçlendirme,
- Kent verilerine yönelik daha net bilgilerin bulunabilmesi,

- Kent gündeminin yakından takip edilmesinin sağlanması şeklinde sıralanabilir.

E-devlet sürecinin yerel uzantısı olan e-belediyeçilik uygulamaları ile belediyelerin birçok yönden ülke kalkınmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir. İnternet zemininde halk-belediye entegrasyonu olarak tanımlanabilecek bu süreçte kaliteli hizmetlerin sunumu ve demokrasiye katkı sunması öncelikli düşüncelerdir. Bu amaç ve hedeflerin hayata geçebilmesi için de belediyelerin gerekli teknolojik alt yapıya sahip olması elzemdir (Henden ve Henden, 2005: 52-55).

4. E-BELEDİYEÇİLİK VE YEREL DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Demokrasi, klasik olarak halkın yönetimini ifade etmektedir. Ancak günümüzde bu tanımdan çok daha fazlasını göstermektedir. Bu kavram temelde, bireysel özgürlük, toplumsal adalet ve refah gibi değerleri kapsamaktadır. Literatür bağlamında ise; insan hakları, çoğulculuk, sözleşme, temsil ve katılım gibi ilkelere dayanmaktadır. Gerçek anlamda bir demokrasiden bahsedebilmek için halkın yönetsel karar alma sürecinde yetkili olması gerekmektedir. Demokrasi kavramında olmazsa olmaz iki temel ilkenin varlığını vurgulamakta fayda vardır. Bunlar; eşitlik ve özgürlük ilkeleridir. Demokratik sisteme can veren ve onları ayakta tutan bu iki temel ilkenin varlığıdır. Çünkü özgürlük kavramında bireylerin kendi kararlarını kendilerinin almasının önemli olduğu vurgulanırken demokratik düzenlerde bireyler sınırsız derecede özgür değillerdir. Eşitlik ilkesinde ise demokratik bir rejim nazarında bireyler arasında ayırım yapılmaması, tüm bireylerin insan olarak eşit siyasal değerinde olmasıdır (Pustu, 2005: 121-122).

Yerel yönetimler, yerinden yönetim anlayışı (decentralization) ilkesince, kamu hizmetlerinin halka sunulmasında görevleri olan ve yerel toplulukların üyelerinin karar süreçlerinde rol üstlenmesine fırsat sağlayan yerinden yönetim kuruluşlarıdır. Bu yönleri ile yerel yönetimler, demokrasiler için vazgeçilmez kurumlar olma özelliklerini taşımaktadırlar (Keleş, 2020: 46). Ayrıca yerel yönetimlerde demokrasinin gelişmesi noktasında halkın katılımının sağlanması ile birlikte gereksinim duyulan katılım yollarının açık tutulması, yerel birimlere ihtiyaç duyulan finansal kaynakların temin edilmesi ve katı vesayet sisteminin yumuşatılması ya da kaldırılması gerekli görülmektedir (Özer ve Önen, 2017: 316).

Yerel yönetim kuruluşları, demokratik kültürün oluşması, siyasal olgunluğun yerleşmesi gibi demokrasi noktasında birçok farklı katkısı olması açısından önemli idarelerdir. Yerel yönetimlerin yapılarında bulunan yerel demokrasi anlayışı, halkı doğrudan ilgilendiren ve hayatlarında önemli yer tutan sorunların tartışılıp çözüm üretildiği, alınan kararların hayata geçirildiği için küçük ölçekli bir sistem olarak kabul edilmektedir. Demokrasinin öğrenimi açısından en ideal okulun yerel yönetimler olduğu birçok düşünür tarafından dile getirilmiştir. Yerel yönetimler, bir yandan halkın demokratik gelişimlerine katkı sunarken diğer yandan ise daha üst düzeyde siyasetçilerin yetişebilmesi için temel oluşturmaktadır. Alexis de Tocqueville'den John Stuart Mill'e kadar birçok kuramcı, yerel yönetimlerin eğitici rolü, okul niteliği üzerinde önemle durmuşlar, bu birimleri, halkın ve önderlerin siyasal eğitimine katkısı nedeniyle demokrasinin ilkokulu olarak görmüşlerdir (Özer, 2000: 130-132).

Güncel yerel yönetim anlayışında, yönetişim kavramı katılım olgusunu temel alan hakim paradigmadır. Yönetişim kavramı; hesap verilebilirlik, katılımcılık, adem-i merkeziyetçilik ve şeffaflık gibi benzeri kavramlara karşılık gelmektedir. Yönetim sistemi içinde sadece merkezi ve

yerel idarelerin değil; bunların yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının, girişimcilerin ve kar amacı olmayan kuruluşların da katılımını hedef edinmiştir. Merkeziyetçilik anlayışının olabildiğince minimize edildiği ve yetki devri ilkesinin ön plana çıktığı bu kavram, toplum ve devlet ilişkilerinde çift yönlü bir etkileşime işaret etmektedir. Katılım ise yönetim kavramının olmazsa olmaz temel ayaklarından birisidir. Gerek sivil toplum mekanizmaları gerekse de vatandaş devlet sisteminin temellerinden birisidir. Bu bakımdan katılımcılığın artması, toplum temelinde iletişim ve karşılıklı etkileşimi artırmaktadır. Katılım anlayışı ile yerelde birlikte yaşayan bireylerin birbirleriyle duygudaşlık ve kolektif iş birliği anlayışları güçlenmektedir (Yılmaz ve Telsaç, 2021: 246-247).

Yönetişim, farklı paydaşların karar verme süreçlerinde etkileşim halinde oldukları ve iş birliğini esas alan bir anlayışı işaret etmektedir. 21. yüzyılda gerçekleşen enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerin yönetim kavramına da ciddi katkıları olmuştur. Bu teknolojik gelişmelerle siyasal veya yönetsel karar alma süreçlerine etkin katılımların artacağı ve demokratikleşme endeksinin gelişeceği düşünülmektedir. Dijital ya da akıllı yönetim süreci olarak adlandırılan yeni yönetim modeli, geleneksel kamu yönetimi anlayışının aksi istikametinde dijital teknolojileri kullanımı esas almaktadır. Akıllı yönetim, katılımcılığın daha iyi sağlanabilmesi için vatandaşların katılımını artırmayı esas almaktadır (Bozkurt, 2023: 71-72).

Kamu yönetimi süreçleri, bu süreçleri uygulayan kamu yönetimi bürokrasisi için genellikle maliyetli ve zaman alıcıdır. E-hükümet anlayışının uygulandığı yerlerde, bilgi sağlama ve hizmet sunumu daha az personel gereksinimi sağlamakta ve sonuçlar daha hızlı oluşmaktadır. Bunun yanı sıra vatandaşlar, gece-gündüz bilgi toplama imkanına sahip olmaktadır. Dijital araçlarla sağlanan bu bilgi ve hizmet altyapıları geleneksel hiyerarşi ve idari rutinleri aşarak verimliliği arttırmaktadır. E-hükümet anlayışının bu yönleriyle eşit imkan ve hizmet sunumlarının gerçekleştirildiği fark edildikçe kişiler arası ve hükümete karşı daha büyük bir güven seviyelerine neden olacaktır (www.idos-research.de, 2024).

Bilgi ve iletişim tabanlı teknolojik değişim, yerel yönetimleri hizmetlerin sunumunda daha aktif, hızlı ve ulaşılabilir hale getirmiştir. Yerel halkın ihtiyaçlarını en hızlı bir şekilde gerçekleştirmeye çalışmıştır (Atmaca ve Yılmaz, 2019: 407). Bu bağlamda e-yerel yönetimi, yerel demokrasi ve kamu hizmetlerinin dijital ortama aktarılması noktasında büyük bir fırsat olarak değerlendirmek mümkündür. Belediyeler bağlamında, halkın görüşlerinin öğrenilerek onların yönetim sistemine entegre olması demokratik yönden elzemdir. Halkın seçimler yoluyla belediye organlarının seçilip oluşmasına katkıda bulunması, bu beklentinin en temel sonucu olarak uygulanagelmektedir. “Paydaş ruhu”, “kentlilik bilinci” gibi demokratik anlayışların gelişmesiyle katılım artacağı için demokrasiye önemli bir katkı sunacaktır. Yerel düzeyde e-demokrasi, demokratik zeminde bir katılıma imkan sağlarken yerel sorunların yönetimi hakkında konuşma imkanı sunarak paylaşım olanağı tanımaktadır. İnternet teknolojilerinin gelişimi, yerel yönetim süreçlerinden olan belediye meclisleri toplantıları hakkında bilgi edinimi, fikir paylaşımı gibi şeffaflık ve demokratikleşme açısından da önemli bir katkı sunacağı yadsınamaz bir gerçektir. Aksi takdirde bu süreçler hakkında bilgilenme kısmi ve klasik bağlamda kalacaktır. E-idare anlayışının en temel ayaklarından birisi olan e-belediye olgusu, belediyelerin hizmet, yönetim, istihdam gibi açılardan kalkınmasına da katkı sağlayacak bir projedir (Oğurlu, 2010: 242-244).

E-leşen bu sistemler ile esasında yerel yönetimlerde e-demokrasi, e-denetim ve e-katılım süreçlerinin doğal olarak oluştuğu dikkatleri çekmektedir. Halkın online belediyenin karar ve

uygulama süreçlerine katılmalarını sağlayan anketler ve bazı projelerle doğrudan demokrasi mekanizması işlerken (e-katılım) bu yönetimlerin çeşitli enstrümanlarla denetlenmesi ise (e-denetim) dolaylı demokrasi kapsamına girmektedir (Çiftçi ve Çiftçi, 2023: 722).

Burada üzerinde önemle durulması gereken bir diğer husus ise, e-katılım olgusudur. E-katılım, enformasyon teknolojilerinin hükümet-vatandaş perspektifinden etkileri büyük olan bir olgudur. E-katılım esasında, hem sivil toplum hem de resmi siyaset-yönetim alanı arasındaki teknoloji endeksli bir etkileşim olarak tanımlanabilir. Katılım kavramı; müdahil olma veya dahil olma gibi anlamlara gelmektedir. Bu bağlamda, tartışma ve toplum temelli konuları ilgilendirebileceği gibi karar alma süreçlerini de kapsayabilmektedir. E-katılım süreci, üstten aşağı doğru işleyen bir süreç olan e-devlet sürecinin aksine tabandan tavana doğru işlemektedir. Yani e-devlet yönetimden halka doğru giderken, e-katılım ise birey veya örgütlerden yönetime doğru bir süreci kapsamaktadır (Ölmez, 2020: 54-55).

E-katılım, teknolojik gelişmelerin bir karşılığı olarak halkın demokratik süreçlere katılımının bilgi ve iletişim ağları aracılığı ile yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, e-katılım, vatandaş katılımını desteklemeyi amaç edinmiştir. E-demokrasi, vatandaşların demokratik süreçlere katılımlarını artırmayı hedeflemektedir. Bu bakımdan elektronik katılım, e-demokrasinin ön koşuludur denilmesi yanlış olmayacaktır. Belediyelerin e-demokrasiye yönelik katılım ve dijitalleşme penceresinden bakıldığında, elektronik oylama, çevrimiçi sohbet odaları, çevrim içi toplantılara katılım, çevrim içi tartışma ortamları, çevrim içi protesto ve imzalar karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada sosyal medya gerçeğinin de etkili bir katılımcı dijital yönetim kanalı olarak değerlendirilebilmesi mümkündür (Yıldız ve Gümüş, 2023: 209-210).

E-demokrasiden beklenen fayda, serbest ve eşit bir düzlemde vatandaş katılımının sağlanmasıdır. Bu anlayışla, demokratik çıkar grupları oluşacak ve açık demokratik söylemlere imkan tanıyacaktır. Ayrıca e-demokrasi savunucuları internet kullanım oranlarındaki artış ile birlikte bilgiye erişme noktasında bu imkana sahip olanlar ve olmayanlar arasındaki farkı ortadan kaldıracığını ve bu enformasyon teknolojilerinin toplumun adeta belkemiğini oluşturacak bir dünya tasarlanacağını belirtmektedirler. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise temsili demokrasinin e-demokrasiye dönüşümüdür. Bu dönüşüm ile birlikte vatandaşların birbirleriyle ve onları yönetenlerle doğrudan iletişime geçebilmesi hatta tartışma zemininde buluşmalarına imkan vermektedir. Dolayısıyla, e-demokrasi anlayışı bireylerin çoğu kez şahsi endişelerini yansıtmayan temsili demokrasinin yerine seçmenlerin iradesinin oy verme veya referandum yoluyla yönetime doğrudan yansıtmasına olanak sağlamaktadır (Gökçe ve Örselli, 2012: 49-50).

E-demokrasi ve e-devlet arasında farklılıkların olduğu bazı noktalar da vardır. E-devlet, kamusal hizmetlerin sunumu, kamu hizmetleri verimliliğinin maksimize edilmesi ve enformasyon teknolojilerinin kullanımıyla tasarrufu öncelerken; e-demokrasi ise siyasal sisteme işaret ederek siyasal karar mekanizmasının uzamasına ve yönetim süreçlerine yeni maliyetler getirebilmektedir. E-devlet, bilgi teknolojileri sayesinde kamusal hizmetlerin hızlanarak etkin hizmetlerin sunulmasını öncelerken, e-demokrasi vatandaşlar ile siyasal karar alıcılar arasında oluşan ilişkilere odaklanmaktadır. Dolayısıyla e-devlet verimlilik ile ilgiliyken, e-demokrasi yetkilendirme ile ilgili olmaktadır (Maraş, 2011: 138).

5. TÜRKİYE’DE E-BELEDİYECİLİK OLGUSU VE DEMOKRASİ

Türkiye’de e-hizmet anlayışına bakıldığında 2000’li yıllardan sonra bir gelişimin olduğu görülmektedir. Sosyo-ekonomik yapısı daha güçlü olan belediyelerin, e-belediye çalışmalarına ağırlık verdiği görülmüştür. Bu çalışmaların temelinde ise yerel kamu hizmetlerinde etkin, hızlı ve verimli bir hizmet sunumu gerçekleştirilmek hedeflenmiştir. E-belediye hizmetlerinin sunulduğu ilk yıllarda genelde belediyenin kurumsal yapısı hakkında genel bilgiler sunulurken son yıllara gelindiğinde ise birçok hizmetin sisteme entegre edildiği görülmektedir (Güven, 2022: 1632-1633).

Türkiye’de e-demokrasi çalışmaları adına hayata geçirilen en önemli adımlardan birisi YERELNET projesidir. Türkiye ve Orta Doğu Araştırma ve Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) aracılığı ile gerçekleştirilen “Yerel Yönetimler İçin Eğitim Malzemesi Geliştirme Araştırma Projesi” 1999 yılında hayata geçirilmiştir. Projenin hayata geçmesinin temel eksenini ise, Türkiye’de bulunan yerel yönetim kuruluşlarının düzenli ve eşgüdüm halinde çalışabilecek bir düzlemlerinin olmamasıdır. Ayrıca Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı olarak bilinen Yerel Bilgi Projesi İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Projenin amacı, yerel yönetimler hakkında bilgileri dijital ortamda bir araya getirerek bu bilgiler ışığında politika yapımı ve karar alma süreçlerinde faydalanabilecek duruma getirilmesidir. Hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri adına yerel yönetimler ve onların faaliyetleri hakkında bilgilerin paylaşıldığı bir veri tabanı olması amacıyla kurulmuştur (Erol, 2021: 131-132).

2004 yılında 5216 sayılı “*Büyükşehir Belediyesi Kanunu*” ve 5393 sayılı “*Belediye Kanunu*” yürürlüğe girmiştir. Bu reform süreçlerinde Kopanahag Kriterlerine uyum sağlama da önemli bir hedef olmuştur (Koçak ve Ekşi, 2010: 303-304).

Türkiye’de “e-devlet kapısı” uygulaması 2008 tarihinden bu yana hizmet veren oldukça önemli bir platformdur. Bu platform aracılığı ile hizmet alan vatandaşların hayatlarını kolaylaştırmakta kamuya da büyük katkılar sunmaktadır. Ayrıca bu platform içinde Adres Kayıt Sistemi ve Elektronik Kamu Alımları Platformu (EKAP) oluşturulmuş, Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) ve Kimlik Kartı projelerinin pilot uygulamaları tamamlanarak yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS), Kamu Güvenli Ağı, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı gibi e-devlet hizmet sunumu için gerekli olan temel bilgi sistemleri oluşturulmuştur. Ek olarak eğitim, sosyal güvenlik, sağlık gibi alanlarda uygulama projeleri gerçekleştirilmeye devam edilmektedir (Güler ve Şahnagil, 2017: 23-24).

“www.turkiye.gov.tr” internet adresi üzerinden erişim sağlanan bu portalda günümüz itibarıyla belediyelerle ilgili “e-devlet kapısı ile 81 ilimizde bulunan 485 adet belediyenin sunduğu hizmetlerin yanı sıra, belediyelere bağlı ulaşım, su, kanalizasyon vb. hizmetleri sunan 30 adet yerel hizmet kurumunun sunduğu bilgi ve başvuru hizmetlerinden de faydalanabilirsiniz” denilmektedir (www.turkiye.gov.tr, 2024).

E-devlet portalının web sayfasının güncel haline bakıldığında “e-devlet kapısı e-katılım politikası” sayfasında verilen bilgiler ise konunun aydınlatılması açısından önem taşımaktadır. “*e-Devlet Kapısı’nın e-Katılım Politikası, 1/11/1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında On Birinci Kalkınma Planının 2.5.2. sayılı “İyi Yönetişim” başlığının 780’inci amaç maddesi (“Kamu yönetiminde*

hesap verme sorumluluğunun yerleştirilmesi, katılımcılığın güçlendirilmesi, kamu hizmet sunumunda eşit ve adil muamele yapılmasının sağlanması ve şeffaflığın artırılması temel amaçtır”) doğrultusunda hazırlanmıştır.” denilmektedir. Bu doğrultuda e-katılım politikası temelde üç zeminde ilerlemektedir (www.turkiye.gov.tr, 2024):

- Bilgi Edinme
- Danışma
- Karar Alma

Bilgi edinme kısmına bakıldığında temel olarak e-devlet portalı üzerinden sınırsız ve çevrimiçi nitelikte kamuya açık bilgilere ulaşım imkanı sağlamaktadır. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Daire Kanun hükümleri çerçevesinde bilgi edinme ve dilekçe haklarının kullanımına önem verilmek suretiyle bu talepleri e-devlet kapısı üzerinden süratle yürütmenin mümkün olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi’ne (CİMER) başvurarak talep ettikleri bilgilere de erişebilmektedir (www.turkiye.gov.tr, 2024).

Danışma boyutunda ise e-devlet kapısı üzerinden iletilen her türlü dilek, şikayet, görüş ve öneriler gerekli durumlarda konunun ilgililerine iletilerek görüş alınabilmektedir. E-devlet kullanıcıları gerek olması halinde 160 numaralı telefona ulaşarak e-devlet kapısından sunulan hizmetler hakkında veya kullanımı ile ilgili taleplerini iletebilmektedirler. Yine TBMM e-dilekçe hizmetini kullanarak TBMM’ye isteklerini iletebilmektedirler (www.turkiye.gov.tr, 2024).

Karar alma aşamasında ise e-devlet kapısı üzerinden yürütülen çalışmalar hakkında memnuniyet düzeyleri ölçümlenebilmektedir. Yürütülen hizmetlerin bileşenleri, tasarımları, sunum yöntemleri gibi faktörleri ölçümleyerek kullanıcıların karar alma mekanizmalarına dahiliyetini güçlendirerek katılım sağlanması amaçlanmaktadır. İstek, talep ve öneri gibi modüllerin olması ile yürütülen hizmetlerin değerlendirilmesi ve hatta gerekirse revize edilmesine imkan sağlamaktadır (www.turkiye.gov.tr, 2024).

2014 yılında Kalkınma Bakanlığına sunulan E-Belediye Bilgi Sistemi Projesi belediyelerin entegrasyonuna büyük bir katkı sunmuştur. Projenin hedefleri ise aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (www.belediye.gov.tr, 2024):

- Vatandaşlara yönelik hizmet odaklı yerel yönetim anlayışına uygun,
- Hizmetlerin, kesintisiz, hızlı ve etkin sunumunu sağlama,
- Belediyelerin ortak bir sistemin çatısı altında buluşmasına imkan sağlayan bir proje oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu proje Kalkınma Bakanlığı tarafından 2017’de Küçük Ölçekli ve ihtiyacı olan belediyelerin kullanımı amacıyla onaylanmıştır. Proje kapsamında İçişleri Bakanlığınca hazırlanan fizibilite raporunda toplamda 61 adet modül hazırlanması öngörülmüştür.

Sistemin başlıca entegrasyonları ise şöyledir (www.belediye.gov.tr, 2024):

- Adres Kayıt Sistemi Sorgulama (Adres Bilgisi) (Ulusal Adres Veri Tabanı)
- Türkiye İş Kurumu (İşsizlik Bilgileri)

- Kimlik Paylaşım Sistemi (Aile Nüfus Bilgileri)
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (Tarım Geliri Bilgileri)
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü (Tapu Bilgileri)
- Gelir İdaresi Başkanlığı (Mükellefiyet Bilgisi)
- Türkiye Noterler Birliği (Asbis-Araç Bilgisi Sorgusu)
- Yüksek Öğretim Kurumu (Öğrenci Bilgisi)
- Sosyal Güvenlik Kurumu (Hizmet Bilgileri Sorgulama)
- T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı/Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Yardım Bilgi Bankası Sorgulamaları)

Bu projenin sağlayacağı avantajları ise şöyle görülmektedir:

- Hedeflenen uygulamalar belediyelerin kullanımına açık olacaktır.
- Zaman ve mekandan bağımsız bir yönetim imkanı sağlanacaktır.
- Karar ve destek mekanizmasının güçlenmesi
- Ortak projenin oluşması ile belediyelerin ferdi sistem oluşturmalarının önüne geçilerek tasarrufun sağlanması hedeflenmektedir.

E-devlet sisteminde, “e-katılımcılık” adıyla bir bölüm oluşturularak vatandaşlara yönelik önemli bir adım atılmıştır. “Cumhurbaşkanına yazın” uygulaması ile 2018 yılına kadar yürürlükte olan Başbakanlık bünyesinde Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER), Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde e-dilekçe hizmeti ise katılımcılara dijital ortamdan TBMM’ye dilekçe sunma imkanı tanımıştır. Yine TBMM bünyesinde “bir önerim var” isimli katılım platformu ile TBMM’nin daha önceden belirlediği bazı konular hakkında görüş ve önerilerini sunabilmişlerdir. Ayrıca e-devlet portalında, “e-devlet’te engel yok” projesi ile engelli vatandaşlara yönelik, bir çağrı merkezi hizmeti sunulmuştur. Bu hizmet aracılığı ile engellilere yönelik dilek, şikayet ve önerilerini yazı ve işaret dili aracılığı hizmet sunumu gerçekleştirilmiştir (Yavuzoğlu, 2017: 128-129).

5393 sayılı Belediye Kanununun 15. maddesinde “*Belediye, belde sakinlerinin belediye hizmetleriyle ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla kamuoyu yoklaması ve araştırması yapabilir*” denilmektedir. Bu hüküm uyarınca yasal alt yapıda da belediyelere tanınan bu hüküm gereği belediye yönetimleri de halkın talep ve görüşlerinden faydalanabileceği hüküm altına alınmıştır (www.mevzuat.gov.tr, 2024).

SONUÇ

Günümüzde kamu hizmetlerinin dünyadaki yaşanan hızlı değişimle birlikte ciddi bir dönüşüme girmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle çağımızın en önemli güç simgesi olan “bilgi” ve buna bağlı gelişen teknolojik gelişmeler de kamu yönetimi ve kamu hizmetlerini oldukça yakından ilgilendirmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışı, yönetim gibi popüler kavramların gelişimine ek olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinde hızlı yükseliş ve gelişim de dijital devlet gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Kamusal hizmetlerin yanı sıra politik zeminde de demokrasinin geleceği ve gelişimi açısından dijital devlet umut vaad edici bir gerçektir. Dünyada etkinliğini ve

varlığını hissetmeye başladığımız bu e-süreçler her geçen gün önemli hale gelmektedir. Birlikte yönetmek anlamına gelen yönetim kavramına etkinlik kazandırmak adına demokratik düzlemin dijital hale aktarılması politikaların karar alma ve yürütme sürecinde büyük rol alacaktır. Türkiye’de e-devlet portalı, gerek merkezi gerekse de yerel kamu hizmetlerinin sunumunda gittikçe önemli hale gelmektedir. Belediyeler ve onlara ait hizmetlerin bütünleşik şekilde tek çatı altından sunulması vatandaşlar açısından olumlu gelişmelerdir. Demokratik veya katılım düzeyinde ise iletişim kanallarının, dilekçe haklarının sunulması, anketlerle memnuniyet düzeylerinin ölçümlemeye başlanmış olması olumlu gelişmelerdir.

E-belediyecilik, dijital teknolojilerin yerel yönetim süreçlerine entegre edilmesiyle, vatandaşlara daha şeffaf, hızlı ve etkin hizmetler sunulmasını amaçlayan bir sistemdir. Bu dönüşüm, yerel demokrasinin güçlenmesine de önemli katkılar sağlamaktadır. Geleneksel katılım yöntemlerinin sınırlılıklarını aşarak, e-belediyecilik sayesinde halkın yönetime daha doğrudan katılımı mümkün hale gelmektedir. Özellikle çevrimiçi platformlar aracılığıyla halkın karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlayarak yerel yönetimlerin hesap verebilirliğini artırmaktadır. Ancak, bu sistemin başarılı olabilmesi için vatandaşların teknolojiye erişimlerinin sağlanması kritik önem taşımaktadır. Böylelikle, e-belediyecilik uygulamaları yerel demokrasiyi sadece daha katılımcı değil, aynı zamanda daha kapsayıcı ve adil bir yapıya dönüştürebilecektir.

KAYNAKÇA

- Altın, A. (2013). Kamu Hizmeti Anlayışında Değişim. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 101-118.
- Atmaca, Y. ve Yılmaz, V. (2019). Digitalised Local Management And Participatory Municipalism: Çankiri Municipality Case. *Theory And Practice In Social Sciences (Ed. Viliyan Krystev, Recep Efe, Emin Atasoy)*, St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, 403-417.
- Bozkurt, A. (2023). Akıllı Kentlerde Dijital Yönetişim: E-Belediyecilik Uygulamaları. *Urban 21 Journal*, 1 (1), 69-80.
- Coşkun, A. V. (1999). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Türk İdare Dergisi*, Yıl: 71, Sayı: 422, 93-110.
- Çiftçi, S. ve Çiftçi, L. (2023). Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinde E-Belediye Uygulamaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (87), 714-730.
- Çelik Gönültaş, M. ve Gönültaş Y.C. (2021). Bir Mekansal Ayrışma Örneği: Favela ve Gecekondu Soslolojik Bir Bakış, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* (22) 49, 249-265.
- Derbil, S. (1950). Kamu Hizmeti Nedir?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (3), 28-36.
- Erol, O. E. (2022). E- Demokrasi Kavramının Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Web Siteleri Bağlamında İncelenmesi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük.
- Göçoğlu, V. (2020). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Dijital Dönüşüm: Nesnelerin İnterneti Üzerine Bir İnceleme. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (1), 615-628.

- Gökçe, O. ve Örselli, E. (2012). E-Demokrasi Vatandaşların Siyasete İlgilerinin ve Katılımlarının Artırılmasının Bir Aracı Mı? 39-64, *E-Devlet*, edt. M. Z. Sobacı ve M. Yıldız, Nobel Yayın, 1.Baskı, Ankara.
- Güler, T. ve Şahnagil, S. (2017). Dijital Demokrasi ve Yönetişim İlişkisi Çerçevesinde E-Demokrasi/E-Devlet Uygulamaları. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 2 (2), 16-29.
- Güven, A. (2022). Türkiye’de E-Belediyecilik Uygulamaları Çerçevesinde İl Belediyelerinin Analizi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 12 (3), 1621-1650.
- Henden, H. B. (2005). Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-13.
- Henden, H. B. ve Henden, R. (2005). Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarındaki Değişim ve e-Belediyecilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (14), 48-66.
- Keleş, R. (2020). Yerel Demokrasiyi Merkezizetçilik Virüsünden Arındırmak. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 45-58.
- Koçak, S. Y. ve Ekşi, A. (2010). Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 295-307.
- Maraş, G. (2011). Kamu Yönetimlerinde E-Devlet ve E-Demokrasi İlişkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (37), 121-144.
- Marc, R.D.D.S.M. (2009). Devlet. Çev. İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, Ankara.
- Mecek, M. (2017). E-Devlet ve E-Belediye: Kavramsal Çerçeve ve Türkiye’de Belediye Web Sitelerine Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Kayfor 15 Özel Sayısı, 1815-1851.
- Mecek, M. ve Atmaca, Y. (2020). Yerel Yönetimlerin İdari Yapısına İlişkin Mevzuat Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (76), 2068-2087.
- Oğurlu, Y. (2010). İdare Hukukunda “E-Devlet” Dönüşümü ve Dijitalleşen Kamu Hizmeti. On İki Levha Yayınları, 1. baskı, İstanbul.
- Onar, S. S. (1966). İdare Hukukunun Umumi Esasları. Cilt.1, İstanbul Akgün Matbaası, 3. baskı, İstanbul.
- Ölmez, F. (2020). Yerel Yönetimlerde Etkili Bir Araç Olarak E-Katılım: Büyükşehir Belediyeleri Web Siteleri İçerik Analizi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir.
- Ökmen, M. ve Çağatay, U. (2016). Kamu Hizmeti-Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar. *Yerel Politikalar Dergisi*, Sayı: 6, 77-104.
- Önen, S. M. ve Kahraman, N. (2022). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Dijitalleşme Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5 (5), 424-432.
- Özer, M. A. ve Önen, S. M. (2017). 200 Soruda Yönetim, Kamu Yönetimi. 2. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özer, M. A. (2000). Yerel Demokrasi, Demokratik Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Kavramlarının Tahlili Üzerine. *Türk İdare Dergisi*, 72 (426), 129-143.
- Pustu, Y. (2005). Yerel Yönetimler ve Demokrasi. *Sayıştay Dergisi*, (57), 121-134.
- Resmi Gazete (1982). 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- Yavuzoğlu, S. (2017). Dünya’da E-Demokrasi Uygulamaları ve Türkiye. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Yaylı H. ve Gönültaş, Y.C. (2018). Türkiye’de İdareler Arası İlişkide Büyükşehir ve Büyükşehir İlçe Belediyeleri, Mehmet Mecek, Bekir Parlak, Emin Atasoy (Ed.) Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Etkin Belediyecilik Uygulamaları içinde, Nobel Yayınevi, Ankara, ss.803-813
- Yıldırım, M. (2014). E-Devlet ve Yurttaş Odaklı Kamu Yönetimi. Nobel Yayınları, 3. baskı, Ankara.
- Yıldız, M. ve Gümüş, E. (2023). Yerel Yönetimlerde Dijital Dönüşüm E-Belediye Uygulamaları. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9 (2-1), 201-221.
- Yılmaz, V. ve Telsaç, C. (2021). Yerel Yönetimler ve Katılım. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (40), 235-254.

Diğer Kaynaklar

- <https://www.belediye.gov.tr/e-belediye-bilgi-sistemi-projesi>, Erişim Tarihi: 13.05.2024.
- https://www.idos-research.de/uploads/media/DP_16.2021.pdf, Erişim Tarihi: 06.05.2024.
- <https://www.turkiye.gov.tr/belediyeler>, Erişim Tarihi: 11.05.2024.
- <https://www.turkiye.gov.tr/iletisim?genel=Bilgiler>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.